

Innhold

1	Innledning.....	2
1.1	Bakgrunn og mandat for handlingsplan	3
2	Overordnede føringer	4
2.1	Nasjonale mål og føringer	4
2.2	Kommunens ansvar	4
3	Definisjoner	7
3.1	Hva er vold.....	7
4	Omfang av vold i nære relasjoner	9
4.1	Tall og tendenser i Finnmark og Båtsfjord.....	11
5	Konsekvenser av vold i nære relasjoner	12
6	Tilbud og tjenester i Båtsfjord Kommune	13
6.1	Samordnet hjelpetjeneste	13
6.3	Legetjenesten/psykisk helsetjeneste.....	14
6.4	Skolene	15
6.5	Barnehagene.....	15
6.6	Ungdomsklubben	15
6.7	Flyktingetjenesten	15
6.8	Ressursteamet.....	16
6.9	Kommunalt kriseteam	16
6.10	Sjumilssteget.....	16
6.11	Norasenteret IKS senter mot vold og seksuelle overgrep	17
6.12	NAV	17
7	Andre samarbeidspartnere	17
7.1	Politiet	17
7.2	Statens Barnehus i Tromsø.....	18
7.3	Familievernkontoret	18
7.4	Tannhelsetjenesten	19
7.5	RVTS- Nord, Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging.....	19
7.6	Bufetat	20
8	Båtsfjord kommunes mål, strategier og tiltak.....	20
9	Implementering av planen	23
10	Evaluering og rullering av planen.....	24

Vedlegg:

LITTERATUR

1 INNLEDNING

Vold i nære relasjoner er alvorlig kriminalitet, et angrep på grunnleggende menneskerettigheter. Omfangsundersøkelser om vold i Norge har vist at vold i nære relasjoner er et større problem enn antatt, og vi har god grunn til å kalle det et omfattende samfunnsproblem. Vold i nære relasjoner rammer mange og har store konsekvenser for den enkelte. Bruk at vold er uakseptabelt, også i det private rom. WHO omtaler vold i nære relasjoner som et av verdens største folkehelseproblemer.

De voldsutsatte er ingen ensartet gruppe, heller ikke de som utøver vold. Vold i nære relasjoner er uavhengig av alder, kjønn, seksuell legning, funksjonsevne og sosial status. I den senere tid har man blitt mer og mer oppmerksom på, og fått mer kunnskap om de alvorlige skadevirkningene barn får av å leve med vold i hjemmet, herunder også seksuelle overgrep.

Volden har mange uttrykk og omfatter blant annet fysisk og psykisk vold, seksuell og materiell vold. Både kvinner og menn kan være voldsutøvere, og både kvinner, menn, barn og eldre utsettes for vold. I tillegg til de store konsekvensene vold i nære relasjoner har for den enkelte, utgjør volden også store samfunnsøkonomiske kostnader i form av økt behov for hjelpetiltak i skolen, psykisk og fysisk helsehjelp, barneverntiltak samt hjelp fra krisesentertilbud, sosialhjelp og økt behov for politiressurser.

En samfunnsøkonomisk Vista analyse fra desember 2012, anslår at vold i nære relasjoner koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliarder kroner årlig. Kostnadene overstiger langt på vei det som i dag brukes på å forebygging av vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. (Vista analyse. Rapport 2012/41)

En rapport fra 2017; samfunnsøkonomiske konsekvenser av omsorgssvikt og vold mot barn, tar utgangspunkt i ett anslag som tilsier at mellom 9000 og 13000 barn og unge under 18 år i 2015 (eller tidligere år) ble utsatt for vold, overgrep eller omsorgssvikt. Vista Analysen understreker at den største omkostningen med slike barndomserfaringer, barnas velferdstap, ikke kan tallfestes eller regnes på. Dette handler om tap av livskvalitet og muligheter som barnet i utgangspunktet hadde, men som de aldri får mulighet til å realisere. I de verste tilfellene mister barn livet som følge av mishandling eller vedvarende omsorgssvikt. Konsekvensene kan også gå over generasjoner. Voksne som har vært utsatt for vold eller overgrep som barn, er mer tilbøyelig for å utøve vold eller overgrep mot egne barn. (Vista analyse. Rapport 2017/12).

Arbeid mot vold i nære relasjoner er et av regjeringens viktige satsningsområder. I regjeringens handlingsplan *Et liv uten vold* oppfordres kommunene til å utarbeide kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. En handlingsplan med lokal forankring vil være et viktig redskap for å planlegge og iverksette tiltak som sikrer bedre samordning og kompetanse

på tvers av sektorer og instanser. Formålet med denne handlingsplanen er å synliggjøre hvilke tilbud Båtsfjord kommune har i dag, og å utarbeide målsettinger og konkrete tiltak for å bedre tilbudet til personer som opplever seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner. Intensjonen bak planen er at de som er utsatt for vold i nære relasjoner skal vite hvor de kan henvende seg til hjelpeapparatet, at flere skal få hjelp til å komme seg ut av et liv med vold og at ansatte i det kommunale systemet skal få økt kompetanse til å avdekke vold i nære relasjoner. Vi har som mål at handlingsplanen skal bidra til:

- Større åpenhet om vold i nære relasjoner og derved senke terskelen for å be om hjelp
- Økt kompetanse om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep hos fagpersoner slik at volden avdekkes tidligere og i større omfang enn i dag
- Sikre at de som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner skal få rask og helhetlig hjelp.
- Utvikle gode og hensiktsmessige rutiner for arbeidet mot vold i nære relasjoner og sikre samarbeid på tvers av fag, sektorer og instanser.

1.1 BAKGRUNN OG MANDAT FOR HANDLINGSPLAN

I regjeringens handlingsplan «Et liv uten vold 2014 – 2017» vektlegges samarbeid og samordning, tydeliggjøring av ansvar, styrking av kunnskap og kompetanse samt behovet for et tilrettelagt og helhetlig tilbud til ofre for vold i nære relasjoner. I tiltak nr. 38 i regjeringens handlingsplan oppfordres kommunene til å utarbeide Handlingsplan mot vold i nære relasjoner som et av mange tiltak for å nå målsettingen om at alle skal kunne leve sine liv frie for vold.

Båtsfjord kommune har etablert et Ressursteam mot vold i nære relasjoner. Ressursteamet har i samarbeid med representant fra Norasenteret IKS, senter mot vold og seksuelle overgrep startet arbeidet med en slik handlingsplan.

Ressursteamet har under dette arbeidet bestått av:

- Bente Iversen – Koordinator av ressursteamet og kommunens kontakt mot Norasenteret
- Lisa Johanne Lyngra, Barneverntjenesten- leder av ressursteamet fram til 01.01.2017
- Heidi Garvo, Barnevernstjenesten fra 08.02.2017
- Pirkko Johansen, Helsestasjonen fram til 15.06.2016
- Sinikka Jylhä, Psykiatritjenesten
- Per Walter Tynæs, Kommunelege
- Eva Kristin Gaski, NAV fram til 15.06.2016
- Fay hege Tangeraas, NAV fra 08.02.2017
- Lene Lund, Politiet
- Representant fra Norasenteret IKS

2 OVERORDNEDE FØRINGER

2.1 NASJONALE MÅL OG FØRINGER

I 1999 la Regjeringen Bondevik frem handlingsplanen «Vold mot kvinner». Noen år senere ble NOU 2003:31, «Retten til et liv uten vold» lagt frem. Her blir det understreket at vold i nære relasjoner er et alvorlig og omfattende samfunnsproblem og et vesentlig hinder for likestilling og velferd for befolkningen. Regjeringen ønsket å prioritere arbeidet med å forebygge vold i nære relasjoner og å gi ofre for denne volden et godt tilbud. Regjeringen la senere frem handlingsplanen «Vold i nære relasjoner» for perioden 2004-2007 og «Vendepunkt» for perioden 2008- 2011. Handlingsplanen for 2012 ble fulgt opp av en ny, mer langsiktig Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017, «et liv uten vold». Regjeringen har også Handlingsplan mot kjønnslemlestelse (2008-2011) og Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011) som gir føringer og forslag til tiltak innenfor disse områdene.

Et av målene med «Vendepunkt» var å løfte tilbudet til ofrene for vold i nære relasjoner opp på den politiske dagsorden i kommunene. «Vendepunkt» fremhever nødvendigheten av en lokal handlingsplan som et viktig redskap for å sikre at ofre for vold i nære relasjoner får et tilstrekkelig og helhetlig tilbud. Det understrekes at det er et offentlig ansvar å bidra til å forebygge og hindre vold i alle grupper av befolkningen. Videre framgår det at styrking av samarbeidskompetansen og kunnskapen i hjelpeapparatet m være sentralt i utarbeidelsen av lokale handlingsplaner.

Den første Stortingsmeldingen om vold i nære relasjoner kom 8 mars 2013, *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner, Meld. St. 15 (2012-2013)*. Med denne meldingen drøfter regjeringen den fremtidige politikken for arbeidet mot vold i nære relasjoner. Meldingen viser til studier av helsemessige konsekvenser av vold i nære relasjoner, og ansvarlig gjør helse- og omsorgstjenestene i større grad enn tidligere i forhold til prioriteringer og tilbud til personer utsatt for vold i nære relasjoner.

2.2 KOMMUNENS ANSVAR

Kommunens ansvar for å gi sine innbyggere, herunder voldsutsatte, et forsvarlig tilbud og tjenester er beskrevet i en rekke lover og forskrifter. Lov om kommunale helse og omsorgstjenester, Lov om barneverntjenester og Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen er viktige og sentrale rettighetslover. Videre gir Forvaltningsloven utfyllende regler om kommunens opplysnings- og veiledningsplikt. I tillegg har man Lov om folkehelsearbeid som sier noe om kommunens ansvar for å fremme helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom.

Lov om kommunale krisesentertilbud 2009-06-19 nr.44, Krisesenterloven kom 01.01.2010 og lovfester kommunens plikt til å sikre et godt og helhetlig krisesentertilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner. Loven pålegger kommunene å sikre at tilbudet er av god kvalitet med hensyn til kompetanse og samarbeid med det øvrige hjelpeapparatet. Denne loven gir menn, kvinner og barn lik rett til hjelp. Loven pålegger samtidig Fylkesmannen å føre tilsyn med kommunene for å sikre at de oppfyller plikten om et krisesentertilbud slik det er beskrevet i loven.

Lov om kommunale krisesentertilbud

Kommunen skal sørge for et krisesentertilbud til personer som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner, og som har behov for råd eller et trygt og midlertidig botilbud. Tilbudet skal gi brukerne støtte, rettleiding, hjelp til å ta kontakt med andre deler av hjelpeapparatet og skal omfatte:

- Et krisesenter eller et tilsvarende gratis, helårs, heldøgns, trygt og midlertidig botilbud og et gratis dagtilbud, og et heilårs og heldøgns tilbud der personer kan få råd og rettleiding per telefon, og oppfølging i reetableringsfasen, jf. § 4.
- Enkeltpersoner kan henvende seg direkte til krisesentertilbudet uten henvising eller timeavtale.
- Kommunen skal sørge for god kvalitet på tilbudet, blant annet ved at de ansatte har kompetanse til å ta vare på de særskilte behovene til brukerne.

Lov om kommunale helse og omsorgstjenester:

- Forebygge, behandle og tilrettelegge for mestring av sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne
- Fremme sosial trygghet, bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer.
- Sikre at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.
- Sikre tjenestetilbudets kvalitet og et likeverdig tjenestetilbud
- Sikre samhandling og at tjenestetilbudet blir tilgjengelig for pasient og bruker, samt sikre at tilbudet er tilpasset den enkeltes behov.
- Sikre at tjenestetilbudet tilrettelegges med respekt for den enkeltes integritet og verdighet og bidra til at ressursene utnyttes best mulig.

Lov om barneverntjenester:

- Å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.
- Å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen:

- Formålet med loven er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet.
- Loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.
- Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer.

Meldeplikt/opplysningsplikt til Barneverntjenesten:

Offentlige ansatte har taushetsplikt etter forvaltningsloven. Mange har i tillegg en strengere taushetsplikt gjennom eget lovverk knyttet til sin profesjon. Offentlige myndigheter og yrkesutøvere som har yrkesbestemt taushetsplikt plikter likevel, uten hinder av taushetsplikt, å gi informasjon til Barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Hensynet til den som er utsatt for fare for alvorlig skade, overgrep eller alvorlig omsorgssvikt, veier tyngre enn hensynet til behandlingsalliansen og taushetsplikten.

Barneverntjenesten kan innhente opplysninger som er taushetsbelagt og kan videreformidle opplysningene til andre forvaltningsorganer når det er nødvendig for å ivareta barnets interesser. Den enkelte tjenesteyter har et personlig ansvar for å oppfylle plikten og kan ikke selv velge mellom å gi opplysninger eller ikke.

Alle offentlige ansatte som har kjennskap til eller mistanke om at barn utsettes for vold eller andre former for omsorgssvikt, har selvstendig plikt til å melde bekymring til Barnevernet. Privatpersoner bør også se sitt ansvar og melde fra om bekymringsfulle forhold rundt barn, men omfattes ikke av plikt.

Avvergeplikten:

Avvergeplikten er den enkeltes plikt til å avverge lovbrudd dersom det er mulighet for det. Dette reguleres av straffeloven § 139 der det fremgår hvilke straffbare handlinger det gjelder, og at den som unnlater å melde til Politi eller på annen måte unnlater å søke å avverge en straffbar handling, kan straffes med bot eller fengsel. Seksuelle handlinger med barn under 16

år, voldtekt, misbruk av maktforhold, fysisk og psykisk vold i nære relasjoner, og medvirkning til slike handlinger, er blant flere andre straffbare handlinger som en plikter å avverge.

3 DEFINISJONER

Det finnes flere ulike definisjoner av vold i nære relasjoner. En definisjon som er mye brukt i Norge og som vi har valgt å bruke i denne planen, er definisjonen til psykologspesialist Per Isdal i Alternativ til Vold, ATV:

” Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller å slutte å gjøre noe den vil”

Vold i nære relasjoner:

” Relasjonsvold er vold som finner sted innenfor nære relasjoner eller maktsystemer, som regel fra noen som er sterkere eller har mer makt, mot noen som er svakere eller har mindre makt”

(Per Isdal, 2000)

Dette betyr først og fremst at den som utøver volden, og den som utsettes for den, har eller har hatt en familiemessig relasjon – som partnere, foreldre, barn, samboer, steforeldre, stebarn, besteforeldre etc. Dette gjelder selv om relasjonen er brutt. I tillegg kommer andre tilfeller, der den utsatte har en relasjon og et avhengighetsforhold til utøveren; det kan være i sammenheng med jobb eller organiserte fritidsaktiviteter. Seksuelle overgrep er kanskje den verste form for vold. Seksuelle overgrep kan defineres slik:

«Når en person tvinger, truer, lokker eller manipulerer en annen til å delta i seksuell aktivitet den andre ikke vil eller ikke er moden til.»

Denne definisjonen inkluderer både barn og personer med medfødt eller ervervet skade. Seksuell aktivitet kan her være alt fra beføling til gjennomført samleie.

3.1 HVA ER VOLD

For å forstå volden som fenomen er det viktig å vite at volden ikke bare dreier seg om fysiske, synlige angrep, men også om andre, mindre synlige krenkelser, som kan medføre like store psykiske skadevirkninger. Det er i all hovedsak to voldsmønstre: Den grove, gjentakende og/eller kontrollerende volden på den ene siden, og den episodiske volden som ikke nødvendigvis gjenspeiler et skjevt maktforhold på den andre

Faktaboks. Hva er vold?

Fysisk vold er:

Enhver form for fysisk makt som medfører smerte og skade. Det kan være å dytte, riste, lugge, vri armene, sparke, klype, kvele, slå med hender eller gjenstand, brenne m.m.

Psykisk vold er:

All bruk av ord, stemme handling, eller mangel på handling som kontrollerer, skader, skremmer eller krenker. Psykisk vold er adferd som er rettet mot å få andre til å føle seg små, dårlige eller uviktige gjennom konstant kritikk, rakke ned på, såre, krenke og ydmyke uten hensyn til den andres følelser. Psykisk vold kan være direkte- eller indirekte trussel, kontroll over den andres liv, degraderende og ydmykende atferd, utagerende sjalusi, isolering eller emosjonell vold. Barn som lever i vold utsettes for psykisk vold.

Seksuell vold er:

Seksuell vold kan dreie seg om alt fra trakassering og krenkelser til å bli presset til å utføre uønskede seksuelle handlinger, inkludert å bli utsatt for voldtekt og seksuell tortur. Den seksuelle volden er svært psykologisk nedbrytende, fordi den rammer vår mest private og sårbare side (Meld.st.15 Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner)

Materiell vold er:

Vold som går ut over ting eller gjenstander. Handlinger der en ødelegger og kaster ting vil virke spesielt skremmende dersom utøveren tidligere har utøvd fysisk vold. Å vokse opp i en familie der vold jevnlig går utover gjenstander er for et barn det samme som å vokse opp i et slags minefelt, som når som helst kan smelle.

Økonomisk vold:

Dette er en form for vold som kan komme til uttrykk ved at partneren forhindres i å ha rådighet over sin egen økonomi. Vedkommende nektes å ha adgang til sin egen eventuelt felles bankkonto, eller forhindres i å ha en inntekt, og presses dermed til å måtte be om penger. I noen tilfeller tvinges partneren også til å underskrive på lån og risikerer å bli sittende med en stor gjeld.

Latent vold:

er når det har forekommet vold i familien tidligere og en er redd for at det skal skje på nytt. Denne vissheten om at muligheten for vold er til stede styrer alt den utsatte gjør. Volden blir derfor tilstedeværende hele tiden i kraft av sin mulighet.

Grooming er:

å bygge tillit for å utnytte barn seksuelt. De færreste overgrep skjer spontant og brutalt. Mange av de som blir utsatt for overgrep har i kortere eller lengre tid vært utsatt for «grooming». Uttrykket «grooming»; fra engelsk: stelle, pleie; blir brukt om den prosessen offeret blir trukket inn i før overgrepet skjer. Denne «groomingen» er også ofte årsaken til at den utsatte ikke klarer å komme seg ut av misbruket. Overgriper benytter «grooming» for å muliggjøre overgrepet og for å sikre at offeret i ettertid ikke skal avsløre hva som har skjedd.

Nettovergrep:

Digital vold er seksuelt krenkende og uanstendig atferd via datasystemer. Voksne behersker og utnytter teknologien effektivt og når fram til sårbare barn og unge i stor grad. I den senere tid ser man også at det utføres stor grad av overvåkning av mobiltelefoner.

Kjønnslemlestelse:

er vold i nære relasjoner. Kjønnslemlestelse er forbudt gjennom egen lov, og det er straffbart å utføre kjønnslemlestelse eller medvirke til at noen blir kjønnslemlestet. En begrunnet bekymring eller mistanke om at et barn kan bli utsatt for kjønnslemlestelse skal alltid meldes til barneverntjenesten. For bestemte grupper yrkesutøvere og ansatte, er det også straffbart ikke å søke å avverge kjønnslemlestelse.

Tvangsekteskap:

er en form for vold i nære relasjoner. Arrangerte ekteskap er ikke i strid med norsk lov og internasjonale konvensjoner. Det som strider mot norsk lov og internasjonale konvensjoner, er at det anvendes psykisk eller fysisk tvang for å få den ene eller begge parter til å inngå ekteskap mot sin vilje. Retten til selv å velge sin ektefelle er nedfelt i internasjonale konvensjoner. Tvangsekteskap er ofte del av et større problemfelt relatert til autoritær oppdragelse, kontroll og vold. Å tvinge noen til å inngå ekteskap er forbudt ved norsk lov og krenker grunnleggende menneskerettigheter.

4 OMFANG AV VOLD I NÆRE RELASJONER

Det er vanskelig å beregne de samfunnsøkonomiske kostnadene av vold i nære relasjoner. Mange ofre for denne volden vil tape livskvalitet uten at det kommer til uttrykk i tall. I Vista analyse sin rapport 2012/41 er kostnaden av denne volden anslått til 4,5 – 6 mrd kroner i 2010. Den største kostnaden er tapt arbeidsfortjeneste som følge av at voldsofre helt eller delvis faller utenfor arbeidslivet, men også av følger som f.eks. hjerneskade, traumatisering og psykiske senskader (Vista analyse. Rapport 2012/41). Både norsk og utenlandsk forskning har påvist at mørketallene er store, og det er sannsynlig at de faktiske kostnadene undervurderes.

Tidligere utredninger har anslått at minst 20.000 kvinner hvert år blir truet eller slått i Norge. I 2001 ble det ifølge Politidirektoratets statistikk anmeldt 24.000 voldslovbrudd i Norge. Vold utøves for det meste av menn, men også av kvinner, og blant ungdommene har det de senere årene vært en markant stigning i voldsutøvelsen blant kvinner. Det anslås i rapport 2012/41 fra Vista Analyse AS at 75 000 – 150 000 mennesker utsettes for vold i nære relasjoner i Norge. Nesten like mange menn og kvinner utsettes, men den grove volden rammer mest kvinner og barn.

Selv om største andelen av de som utsettes for vold i nære relasjoner er kvinner og barn, så har man den senere tid blitt mer bevisst på menn og LHBT (lesbiske, homofile, bifile og transseksuelle) personer som utsettes for vold og seksuelle overgrep. Mange menn blir utsatt for psykisk eller fysisk vold fra en kvinnelig partner eller kjæreste. I en nasjonal undersøkelse oppga 2 % av mennene at de er blitt utsatt for alvorlig fysisk vold fra partner, men også grunn til å tro at det er store mørketall her. Andelen av utsatte menn som søker hjelp, er langt mindre enn kvinner som er utsatt for vold og seksuelle overgrep.

Menn utsettes også for vold i homofile parforhold selv om man ikke kan si noe om hvor stort sette omfanget er. Det er fortsatt mye skam knyttet til det å være homofil, og det kan bidra til høyere terskel for å søke hjelp. Å bryte med normer for kjønn og seksualitet er fortsatt svært tabubelagt, og disse gruppene er særlig utsatt med hensyn til vold, også fra nærstående. I en nasjonal omfangsundersøkelse rapporterte 5 % å ha opplevd alvorlig fysisk vold fra en foresatt i barndommen. I familier der mor er voldsutøveren har fedrene et særskilt ansvar for å beskytte barnet og seg selv. (Reform: Fakta brosjyre om menn utsatt for vold i nære relasjoner)

Overgrep mot eldre har de senere år fått status som eget kriminalitetsområde. Vold mot eldre; kvinner og menn, har lenge vært et skjult problem. Eldre personer utsettes på samme måte som barn, ungdom og voksne for vold, trusler og tvang fra personer i nær relasjon. De fleste overgrep mot eldre skjer i det private rom og fra personer som står vedkommende nær. En typisk overgrepssituasjon er voksne barn som presser sine foreldre for penger, og bruker vold som pressmiddel. Med utgangspunkt i utenlandske undersøkelser og kliniske erfaringer i Norge anslås det at 4 – 6 % av den eldre befolkningen har vært utsatt for vold og overgrep årlig etter at de fylte 65 år. Overgrepene kan ta mange former, og henger ofte sammen med familiekonflikter. Sykdom og omsorgsbyrder kan være medvirkende årsak. Overgrep skjer også i institusjon, hvor eldre kan bli utsatt for umyndiggjøring, få mangelfull hjelp eller bli behandlet respektløst på andre måter. (O. Juklestad: www.nkvts.no/tema/)

Undersøkelser viser at vold i nære relasjoner dekker et bredt spekter av vold. Vold forekommer også i alle miljøer og samfunnslag, utdannelse- og inntektsnivåer. Det er likevel noen risikofaktorer som gjør at forekomst av vold øker. Barn og ungdom med funksjonsnedsettelse og funksjonshemninger er, ifølge både norske og utenlandske studier, oftere utsatt for vold enn funksjonsfriske barn, og jenter er mer utsatte enn gutter. Andre risikofaktorer kan være lav inntekt, lav sosial status, en arbeidsløs forelder, at foreldre er trygdet eller svært unge foreldre. Risikoen øker også ved å vokse opp med bare en av de biologiske foreldrene, eller å ha foreldre med problemer knyttet til psykisk sykdom eller rus (NOVA 20/2007). Eldre og funksjonshemmede voksne som er avhengig av andres hjelp er spesielt sårbare i forhold til vold i nære relasjoner. Mennesker med annen kulturell bakgrunn kan i tillegg være utsatt for kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

4.1 TALL OG TENDENSER I FINNMARK OG BÅTSFJORD

Forskning viser at Finnmark er det fylke hvor det forekommer mest vold og overgrep mot ungdom fra voksne. Rapport fra helseundersøkelse foretatt av NKVTS og Nasjonalt Folkehelseinstitutt i 2007, «Voldsutsatt ungdom i Norge» viser at rundt 22 prosent av 10. klassinger er utsatt for vold og/eller seksuelle overgrep i løpet av et år, enten fra voksne eller fra andre ungdommer.

Mens flere små kommuner i Finnmark sliter med fraflytting, har Båtsfjord kommune hatt en befolkningsøkning på nesten 8 % fra 2010. Båtsfjord har i mange år ligget i toppskiktet hva angår flyktninger, arbeidsinnvandrere og familieinnvandrere. Hver fjerde innbygger i Båtsfjord er innvandrere eller norskfødt av innvandrereforeldre. Personer fra Litauen er den største gruppen. Båtsfjord kommune hadde pr. 1. januar 2015 en befolkning på 2235 innbyggere hvorav 2 194 innbyggere bor i tettstedet Båtsfjord. Arbeidsledigheten er nå på 7,4 % mot 4,5 % på landsbasis.

Båtsfjord kommune ligger på Varangerhalvøya i Øst-Finnmark, ut mot Barentshavet, og har et areal på omkring 1433 km². Båtsfjord sentrum ligger cirka 70.6 grader nord, og 29.7 grader øst, men Ishavsveien, Riksvei 891 over Båtsfjordfjellet gir tettstedet helårs veiforbindelse. Båtsfjord anløpes også av Hurtigruta to ganger daglig og Båtsfjord Lufthavn har fire daglige ruteflyavganger.

I følge politiets statistikk har Finnmark ligget på voldstoppen på landsbasis i mange år. Hver fjerde forbrytelse i Øst-Finnmark handler om vold. I 2014 ble det anmeldt 8,5 voldssaker pr. 1000 innbyggere i Finnmark. Tallene for Båtsfjord var 4,1 mot snittet for hele landet som var 5,2 saker pr. 1000 innbyggere. Konfliktrådet i Øst-Finnmark fikk henvist 69 saker i 2016, derav 41 straffesaker og 28 sivile saker. 12 av sakene var voldssaker, og 15 saker gikk på trusler som kan betegnes som psykisk vold.

Tar man utgangspunkt i de nasjonale tallene for vold i nære relasjoner, er det rimelig å anta at rundt 3 % av befolkningen, ca. mennesker 67 mennesker i Båtsfjord kommune er utsatt for vold i nære relasjoner. Dette er store tall og svært tankevekkende (Vista Analyse).

Båtsfjord kommune er en av eierkommunene til krisesentertilbudet i Øst-Finnmark, Norasenteret IKS. I 2016 hadde senteret 48 beboere, 15 kvinner og 30 barn, med til sammen 2689 beboerdøgn. 1600 overnattingsdøgn var for barn. Det har vært færre voksne beboere i 2016 sammenlignet med året før, men flere barn har bodd på senteret. Alle familiene med barn har vært i kontakt med barnevernstjenesten før de kom til senteret. Flere av barna har vært betydelig preget av situasjonen familien har vært i, noe som har gitt store utfordringer. Senteret hadde i samme periode 121 telefonhenvendelser som gjaldt fysisk/psykisk mishandling, seksuelle overgrep, voldtekt og andre former for samlivsproblemer. Muligheten for at dette er en underrapportering er tilstede. Senteret hadde også 130 dagbrukerbesøk. 58 av dagbrukerbesøkene var knyttet til seksuelle overgrep. Det har vært gjennomført 23

samtaler med barn og 5 parsamtaler. Dagbrukerne var både kvinner og menn (Årsrapport 2016).

5 KONSEKVENSER AV VOLD I NÆRE RELASJONER

Konsekvensene av vold i nære relasjoner kan være gjennomgripende både for den voldsutsatt og for voldsutsattes barn. Personer som lever med vold får sin livskvalitet sterkt redusert. I tillegg til de åpenbare fysiske skadene er det klare sammenhenger mellom vold og fysisk og psykisk helse. Studier viser at seksuelle overgrep, fysisk mishandling og omsorgssvikt har større betydning for psykisk helse enn andre belastende hendelser. Jo flere voldelige hendelser en person opplever dess flere helseproblemer.

Barn trenger stabile, følsomme, kjærlige og stimulerende miljøer for å kunne utvikle seg optimalt. Barn er spesielt sensitive overfor vold i nære relasjoner. Vold, overgrep og omsorgssvikt fra barnets nærmeste er spesielt skadelig. Barn som utsettes for vold eller er vitne til vold, er i faresonen for å utvikle en rekke psykiske lidelser og fysiske plager og vil kunne preges av disse erfaringene resten av livet. Det å leve under vedvarende følelse av fare kan føre til kroppslig uro, rastløshet, hyperaktivitet og aggresjon, eller en tilbaketrekning som viser seg ved en utvikling av passivitet, apati, likegyldighet og følelsesmessig nummenhet. Forskning har vist at tidlig og langvarig stress hos barn fører til forandringer av en rekke fintfølede systemer i hjernen. ACE studien (Adverse Childhood Experience, oppstart 1997) viser at barn som utsettes for langvarig traumatisk stress påføres fysiologiske endringer i hjernen som følge av overproduksjon av stresshormoner. Utsettes barnet for vold/vitne til vold over tid kan hjernens utvikling påvirkes i en slik grad at evnen til læring, konsentrasjon og oppmerksomhet reduseres. Slike funksjonstap vil ha negativ innvirkning på barnets evne til å utvikle tillit til andre mennesker samt deres evne til å regulere egen atferd. Studien viser en sterk sammenheng mellom negative barndomsopplevelser og fysisk og psykisk helse hos den voksne.

Konsekvensene for personer som utsettes for vold i nære relasjoner kan være omfattende. De helsemessige konsekvensene kan være alvorlige og potensielt livstruende. Den voldsutsatte får betydelig redusert livskvalitet, ofte tap av arbeidsevne og økt sannsynlighet for uførhet og dermed også økonomisk og sosial marginalisering.

Å leve i et voldelig forhold er i seg selv et utmattende prosjekt. Mye tyder på at vold i familien påvirker de voksnes omsorg for barna og at vold er et direkte angrep på familiens omsorgssystem. Det finnes en studie av Holden og Ritchie (1991) hvor de fant at det var nesten dobbelt så høy sannsynlighet for at voldsutsatte kvinner brukte fysisk vold mot barna sine. Studien ble gjentatt i 1998, med oppfølging etter 6 mnd. Her fant de at voldsutsatte mødre var mindre oppmerksomme mot barna sine enn de i kontrollgruppa. Etter oppfølging etter 6

mnd. og brudd i parforholdet fant de betydelig nedgang i stress og aggresjon mot barna. Volden påvirker dermed den utsattes mulighet til å gi tilstrekkelig omsorg til sine barn.

6 TILBUD OG TJENESTER I BÅTSFJORD KOMMUNE

6.1 SAMORDNET HJELPETJENESTE

Helsestasjon

Helsestasjonen i Båtsfjord har to stillinger for helsesøster, samt 20 % stilling som Jordmor. Helsesøster har fast ukentlig tid på alle skolene, der elevene kan oppsøke tjenesten på eget initiativ. Helsestasjon for ungdom er åpent hver mandag Kl. 15:30 – 17:00. Her kan ungdom snakke om ting de lurer på og få råd og hjelp fra helsesøster og evt. lege hvis behov.

Helsestasjonen arbeider i henhold til Veileder for helsestasjon- og skolehelsetjeneste, utgitt av Statens helsetilsyn. Helsestasjonen skal fremme god fysisk og psykisk helse samt fremme gode sosiale og miljømessige forhold rundt barnefamilier. Helsestasjonen har fast samarbeidstid med skoler og barnehager, PPT og Barnevern. I disse foraene kan personalet drøfte saker der de er bekymret eller de har mistanke om at et barn blir utsatt for omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep. Representant fra Helsestasjonen er en del av Ressursteamet Vold i nære relasjoner/ seksuelle overgrep.

Pedagogisk-Psykologisk Tjeneste, PPT

Pedagogisk-Psykologisk tjeneste, PPT, er hjemlet i Opplæringsloven og retter sitt arbeid primært inn mot barn i skoler og barnehager som har en vanskelig opplæringssituasjon. Målsettingen for tjenesten er å medvirke til at barn, unge og voksne med særskilte behov får best mulige vilkår for læring og utvikling, og at den enkelte får et helhetlig tilbud. Sakkyndig arbeid med utredning av ulike lærevansker og rådgiving er en vesentlig del av arbeidsfeltet. Tjenesten arbeider i hovedsak med barn og unge i alderen 0 – 20 år. Alt arbeid rundt det enkelte barn foregår i samarbeid med de foresatte. Foreldre til barnehagebarn med særskilte behov skal tilbys veiledning. Tjenesten skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særskilte behov. Tjenesten har strukturert og formalisert samarbeid med barnehagene, skolene, helsestasjonen og barnevernet. Gjennom samarbeidet kan man avdekke vold og sikre at voldsutsatte får den hjelpen de trenger.

6.2 Barneverntjenesten

Båtsfjord kommune inngikk i 2010 et interkommunalt samarbeid om barneverntjenester med Berlevåg kommune, hvorpå Berlevåg kommune er vertskommune for tjenesten.

Tjenesten er bemannet med en barnevernleder og 3,5 konsulentstillinger fordelt på de to kommunene. I Båtsfjord er kontoret lokalisert i Hindberggata 8 og er åpen for fagpersoner, foreldre, barn og deres nettverk mandag til fredag mellom kl 08.00 og 15.30.

Barneverntjenesten er ikke bemannet med egen vakttelefon utenfor ordinær arbeidstid. Ved tilfeller om bekymring for barn/barnefamilier kan «Alarmtelefonen for barn og unge» nås på tlf 111 116, eller en kan ringe politiet på tlf 02800 for akutte henvendelser. Politiet (påtalemyndigheten) har døgnvakt og egen vedtaksmyndighet etter barnevernloven inntil barneverntjenesten er tilbake på jobb.

Barneverntjenesten arbeider etter Lov om barneverntjenester og inkluderer alle barn som bor eller oppholder seg i kommunen samt deres foreldre. Hva angår vold og overgrep er dette områder barneverntjenesten søker avdekt gjennom arbeidet med mottak og behandling av bekymringsmeldinger og opprettelser av undersøkelsessaker rundt barnefamilier. Tjenesten kartlegger situasjonen og nettverket til barn og foreldre som er utsatt for vold eller overgrep, samt kontakter og samarbeider med andre etater som f.eks politi, barnehus, Bufetat, krisesenter etc. Undersøkelsene kan munne ut i hjelpetiltak både i og utenfor hjemmet, eller i ytterste konsekvens ved plassering av barn i omsorgstiltak besluttet av Fylkesnemnda. Barnevernleder har egen vedtaksmyndighet hva angår beskyttelse av barn i farefulle og direkte skadelige livssituasjoner hvorpå det da kan fattes akuttvedtak og barnet anbringes straks.

6.3 LEGETJENESTEN/PSYKISK HELSETJENESTE

Legetjenesten har først og fremst en informasjonsplikt ovenfor den voldsutsatte personen. De skal ha god kjennskap til lovverket, vite hvilke tilbud som eksisterer, og hvilke ulike instanser som kan være aktuelle å samarbeide med. Det dreier seg da om barnevern, politi, RTVS og Norasenteret. Involverer volden barn eller unge har legetjenesten en opplysningsplikt ovenfor barnevernet. Hvis legetjenesten henviser voldsutsatte personer til andre instanser, så skal legetjenesten følge opp vedkommende ved hjemkomst i samarbeid med andre involverte instanser. Tillit og fortrolighet mellom behandlingsapparatet og den voldsutsatte skal kunne bygges over tid slik at man kan få hjelp til å foreta nødvendige tiltak. Nyansatte leger og turnuskandidater skal informeres om lovverket og om ulike samarbeidsinstanser i forbindelse med vold i nære relasjoner.

6.4 SKOLENE

Opplæringslovens § 15-3 omhandler skolens opplysningsplikt til barneverntjenesten:

Personalet i skolen skal etter denne loven, være på vakt overfor forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Uten hinder av taushetsplikten skal personalet av egne tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller når det er andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. §§ 4-10 til 4-12 i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24 i den same lova. Også etter pålegg fra de organene som er ansvarlige for å gjennomføre lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester, skal personalet gi slike opplysninger.

De ansatte på skolene har hatt opplæring i meldeplikt og har rutiner på sending av bekymringsmeldinger til barneverntjenesten.

6.5 BARNEHAGENE

I henhold til barnehageloven har barnehageansatte opplysningsplikt hvis det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Barnehagene har utarbeidet en beredskapsplan med utgangspunkt i de lover og retningslinjer som foreligger. Barnehagene har et tett og godt samarbeid med Samordnet hjelpetjeneste og benytter seg også av Norasenteret IKS for råd og veiledning.

6.6 UNGDOMSKLUBBEN

Ungdomsklubben holder til på kulturhuset Skansen og er åpen for barn og unge hver sine ettermiddager i uka. Det er 2 voksne klubbarbeidere på jobb. De har ansvar for gjennomføring av klubbkvelder og andre arrangementer i regi av ungdomsklubben. Klubbarbeiderne er tilsatt av Rådmannen og administrativt underlagt barne- og ungdomslederen.

6.7 FLYKTINGETJENESTEN

Flyktingetjenesten har ansvar for bosetting og integrering av nyankomne flyktninger fra mottak og utland. De har ansvar for drift og koordinering av introduksjonsprogrammet for flyktninger, som skal bidra til at flyktninger kan delta aktivt i samfunnslivet, i utdannings- og kvalifiseringssystemet og sikre økonomisk selvstendighet.

6.8 RESSURSTEAMET

Ressursteamet er en tverrfaglig og tverretatlig gruppe som skal bistå ulike fagmiljøer i Båtsfjord kommune i arbeidet med saker der en har mistanke om, eller er i ferd med å avdekke vold i nære relasjoner eller seksuelle overgrep. Teamet gir råd og veiledning i forhold til problemstillinger som utøvende tjenester står overfor i sitt arbeid med konkrete saker. Teamet kan også gi råd og veiledning i saker der barn forgriper seg seksuelt mot andre barn.

Alle som i sin yrkesutøvelse kommer i kontakt med personer, både barn og voksne, som utsettes for vold i nære relasjoner og/eller seksuelle overgrep kan henvende seg til teamet.

6.9 KOMMUNALT KRISETEAM

Handlingsplanen for psykososial kriseteam i Båtsfjord er en lovfestet tjeneste, og er en del av kommunens helhetlige beredskapsplan. Kriseteamet er en tverrfaglig ressurs i tillegg til den bistand som blir gitt gjennom det ordinære tjenesteapparatet. I Båtsfjord består kriseteam av kommunelege/vakthavende lege, Psykiatrisk sykepleier, Prest og Sosial arbeid/Nav. Kommunen sitt ansvar omfatter psykososial oppfølging ved enkelt hendelser av begrenset omfang, og ved omfattende kriser og katastrofer.

Målsettingen for kommunalt kriseteam er å gi innbyggerne i Båtsfjord et tilbud om psykososial støtte ved påkjenninger som er så store at de overgår personen sine muligheter og ressurser til å mestre situasjonen, samt å forebygge framtidige helseproblemer.

Nødetatene, legevakt og berørte kommunale tjenester kan be om bistand fra kriseteamet.

6.10 SJUMILSSTEGET

Sjumilssteget er et program og en metode utviklet i fylkesmannsembetet i Troms i 2009, og handler om hvordan FNs barnekonvensjon – “barnas grunnlov”, kan flyttes fra teori til virkelighet. Sjumilssteget er et felles løft for å iverksette FNs barnekonvensjon i kommunene i Norge. Prosjektet har fått positiv oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt. Sjumilssteget handler om å konkretisere artiklene i barnekonvensjonen og gjøre kommunene i stand til å bruke disse når de planlegger, for å styrke og sikre kvaliteten på sine tjenester til barn og unge. Sjumilssteget tar utgangspunkt i sju av punktene i FN's barnekonvensjon:

- Medbestemmelse
- God omsorg
- Særskilt vern og støtte
- Vern mot overgrep
- Fullverdige liv
- God helse
- God utdanning

6.11 NORASENTERET IKS SENTER MOT VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP

Norasenteret IKS gir tilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i og/eller seksuelle overgrep. Lov om kommunale krisesentertilbud regulerer kommunenes plikt til å yte hjelp til mennesker som er utsatt for vold i nære relasjoner ved å tilby: et trygt og midlertidig botilbud, dagtilbud, døgnåpen telefon for råd og veiledning, samtaler og oppfølging i reetableringsfasen. Norasenteret IKS er et interkommunalt selskap og eies og drives av kommuner i Øst-Finnmark: Sør-Varanger, Nesseby, Tana, Vadsø, Vardø, Båtsfjord og Lebesby. I Båtsfjord kommune er det organisatorisk lagt under samordnet hjelpetjeneste med egen kontaktperson.

6.12 NAV

NAV, Arbeids- og velferdsforvaltningen, er en felles etat for arbeid, trygd og sosialtjenester. NAV sine tjenester retter seg i all hovedsak mot den voksne befolkningen, men samtidig skal NAV være oppmerksom på om brukeren har barn og være særlig oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side. NAV har plikt til å gi opplysninger til barneverntjenesten om forhold som kan føre til tiltak jfr. Lov om sosiale tjenester i NAV § 45, uten hinder av taushetsplikt.

I tilfeller der den voldsutsatte trenger tjenester fra flere aktører og/eller veiledning som går ut over NAV-kontorets mandat/kompetanse, har veileder plikt til å sørge for at andre instanser gir hjelp. NAV har samarbeid med bl.a. Ressursteamet for vold i nære relasjoner i Båtsfjord, Samordnet hjelpetjeneste og andre. Videre samarbeider NAV med helsetjenestene representert ved fastlege. De samarbeider også med legevakt, politiet og Norasenteret IKS senter mot vold og seksuelle overgrep

7 ANDRE SAMARBEIDSPARTNERE

7.1 POLITIET

Politiets arbeid mot vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep har høy prioritet. Båtsfjord politistasjon prioriterer slike saker og følger de rutiner og instruksjoner som til enhver tid er gjeldende. Politiet kan bistå den enkelte med å hindre at overgrep gjentar seg ved å ilegge besøksforbud og/eller ved at voldsutsatte får voldsalarm.

Familievoldskoordinator

Finnmark politidistrikt har koordinator for familievold lokalisert i Karasjok. Stillingen er distrikts overgripende og har ansvar for å koordinere politidistriktets samlede innsats for å

redusere og forebygge vold i nære relasjoner. Oppgaven er også å bidra til god kommunikasjon og samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere utenfor etaten.

Konfliktrådet

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som bistår med å løse konflikter – enten mellom private parter eller mellom fornærmede og gjerningsperson der en kriminell handling har funnet sted. Hensikten er at partene gjennom dialog selv kan finne frem til løsninger, enten det gjelder å gjøre opp for konkrete lovbrudd – eller gjenopprette mellommenneskelige relasjoner. Konfliktrådet er et tilbud til alle, uavhengig av alder. Tjenesten er gratis og tilbys i alle kommuner.

7.2 STATENS BARNEHUS I TROMSØ

Barnehuset i Tromsø er et tverretatlig mottak i region Nord; Nordland, Troms og Finnmark, og gir tilbud til barn, ungdom og utviklingshemmede voksne som kan ha vært utsatt for eller vært vitne til vold eller seksuelle overgrep der det foreligger en politianmeldelse. Barnehuset tilrettelegger for avhør og medisinsk undersøkelse i barnevennlige omgivelser. De har spisskompetanse på seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner. Barnehusets oppgaver er å tilrettelegge for avhør og minske belastningen i forbindelse med mistanke om ulike typer overgrep.

Statens Barnehus gir også råd og veiledning til privatpersoner og offentlige instanser i anonyme saker som er uavklarte.

Konsultasjonsteamet ved Barnehuset

Konsultasjonsteamet skal bistå ulike fagmiljøer i Helseregion Nord i håndtering av saker der en har mistanke om eller er i ferd med å avdekke seksuelle overgrep mot barn og unge, vold i nære relasjoner eller omsorgssvikt. Teamet gir også råd og veiledning i saker der barn forgriper seg seksuelt mot andre barn. Tverrfaglig konsultasjon tilbys via telefonkonferanser, videomøter eller ved at rådsøker møter konsultasjonsteamet på Barnehuset i Tromsø. Sakene skal være anonyme. Konsultasjonsteamet kan bare gi råd/veiledning og kan ikke gripe inn i eller overta ansvaret for sakene. Er du offentlig ansatt og arbeider med barn og unge kan du bestille tid hos konsultasjonsteamet som har møter på Barnehuset annenhver uke. Barnehuset ønsker å være et lavterskeltilbud for offentlige ansatte. Hva som ønskes drøftet kan være forskjellig.

7.3 FAMILIEVERNKONTORET

Familievernkontoret i Øst Finnmark skal etter Lov om familievern veilede fagpersoner og gi råd og tilbud om samtaler der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien.

Familievernkontoret utfører også mekling etter Lov om ekteskap og Lov om barn og foreldre. Kontoret tilbyr samtaler for foreldre, enkeltindivider og til barn og ungdom som er berørt av vold i nære relasjoner. Par med barn som har hatt vold i familien og ønsker å endre dette, kan få tilbud om par- og familiebehandling hvor det arbeides med forebygging av potensiell vold. Familievernkontoret har kontordag i kommunen. Fast kontaktperson ved familievernkontoret pendler til Båtsfjord ved behov.

7.4 TANNHELSETJENESTEN

Den offentlige tannhelsetjenesten gir tilbud om gratis tannhelsehjelp til barn og ungdom. Tannhelsetjenesten i Finnmark fylke skal fremme tannhelse til befolkningen og sørge for nødvendig forebygging og behandling. Nasjonale føringer tilsier at tannhelsetjenesten skal ha fokus på observasjon av barn i forhold til tegn på vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt generelt.

7.5 RVTS- NORD, REGIONALT RESSURSSENTER OM VOLD, TRAUMATISK STRESS OG SELVMORDSFOREBYGGING

RVTS-Nord er et tilbud til fagpersoner og virksomheter som i sitt arbeid møter mennesker berørt av vold og seksuelle overgrep, traumatisk stress, tvungen migrasjon eller selvmordsproblematikk. De som i sitt arbeid møter mennesker som er berørt av disse temaene har ofte behov for hjelp, støtte og kompetanseheving. RVTS bidrar til kompetanseheving gjennom undervisning, veiledning, konsultasjon og nettverksarbeid på tvers av samfunnssektorer, forvaltningsnivåer og profesjoner. Målet er å være lett tilgjengelige for de som arbeider i kommunale eller statlige tjenester, spesialisthelsetjenesten eller i ulike frivillige organisasjoner, og å bidra til kunnskapsbasert praksis og samhandling som fremmer helse og livskvalitet i de berørte gruppene.

Nord-Norge har en særegen kultur, historie og befolkningssammensetning som det er viktig å ta hensyn til i utarbeidelse av tiltak. Vi har en stor samisk befolkning med status som urfolk og mange innbyggere med kvensk eller finsk opprinnelse, i tillegg til innvandrere fra flere forskjellige land.

RVTS Nord jobber tverrfaglig og har cirka 20 ansatte fordelt på ulike temaområder. De betjener Nordland, Troms, Finnmark og Svalbard og er lokalisert i Tromsø. RVTS Nord er direkte finansiert av Helsedirektoratet, og er en egen enhet innenfor Universitetssykehuset Nord-Norge.

7.6 BUFETAT

Barne-, ungdoms- og familieetaten, Bufetat, er organisert i fem regioner og har ansvar for det statlige barne- og familievernet. Bufetat skal gi barn, unge og familier med behov, tiltak med høy og riktig kvalitet i hele landet.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet Bufdir. har ansvar for styringen av Bufetat. Regionene i Bufetat leverer statlige barne- og familieverntjenester på vegne av staten. Ansvar er blant annet regulert av barnevernloven og familievernkontorloven.

Bufetat tilbyr det kommunale barnevernet differensierte og spesialiserte barnevernsinstitusjoner, fosterhjem og spesialiserte hjelpetiltak i hjemmet. Etaten har ansvar for at tjenestene drives med forsvarlig kvalitet og at tjenestetilbudet er tilstrekkelig for behovet i befolkningen. Ansvar for fosterhjemsrekruttering ligger også i Bufetat. Etaten skal sikre at det finnes tilstrekkelig med fosterhjem og bidra til forsvarlig kvalitet gjennom opplæring og veiledning. Når den kommunale barneverntjenesten har kommet til at et barn har behov for en plassering utenfor hjemmet, skal Bufetat bistå med å finne det tiltaket barneverntjenesten mener er riktig, enten dette er institusjon eller fosterhjem. Bufetat har ansvar for godkjenning av private og kommunale barnevernsinstitusjoner. I tillegg har Bufetat ansvar for behandling av adopsjonssaker i sin region og enkelte andre tiltak rettet inn mot kommunene.

8 BÅTSFJORD KOMMUNES MÅL, STRATEGIER OG TILTAK

1. KUNNSKAP OG KOMPETANSE

Bevissthet og kompetanse om konsekvenser av vold i nære relasjoner hos ansatte i kommunale tjenester og i befolkningen gjør oss i stand til å oppdage og handle i møte med vold i nære relasjoner. Større åpenhet og kunnskap senker terskelen for å søke hjelp.

Det må være lett tilgjengelig informasjon til voldsutsatte om hvor og til hvem de kan henvende seg for å få hjelp.

Nr.	Tiltak	Tidsramme	Ansvar
1	Opplæring om vold og overgrep i skole og barnehage legges inn i kompetanseplanen for hver enkelt virksomhet.		Rådmann og virksomhetsledere

2	<p>Delta på fagseminarer både internt og eksternt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Delta på Norasenterkonferansen hvor minimum 2 stk fra kommunen deltar. • Invitere til fagseminarer i Båtsfjord og legge opp til fagdager • Bruke Norasenteret aktivt for kompetanseheving i kommunen. 		Rådmann, virksomhetsledere og ressursteam
3	<p>Opplæring i barnehage og skole om hvordan man skal ha samtale med barn ved mistanke om vold og seksuelle overgrep.</p>		Virksomhetsledere og skolefaglig ansvarlig
4	<p>Øke kompetansen hos bosatte flyktninger om norsk lovverk og vold i nære relasjoner:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bruke undervisningsmateriell som finnes på www.kompetansenorge.no - Bruke Norasenterets kompetanse - Sørge for at det finnes linker til brosjyrer på ulike språk tilgjengelig via Båtsfjords hjemmeside. 		Flyktningkonsulent
5	<p>Øke forståelsen om vold og seksuelle overgrep til alle arbeidsinnvandrere via skriftlig informasjon.</p>		<p>Flyktningkonsulent i kommunen sørge for at den enkelte virksomhet (kommunale og private) som tar inn arbeidsinnvandrere er dette bevisst.</p> <p>IT- konsulent legger ut linker på kommunens nettside</p>
6	<p>Lage og legge ut brosjyrer om ressursteamet i Båtsfjord på ulike språk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tilgjengelig via kommunens nettside 		Rådmann, ressursteamet
7	<p>Båtsfjord Kommunes nettside;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sørge for oppdatert informasjon med aktuelle lenker • Lett synlig banner-logo for Norasenteret IKS senter mot vold og seksuelle overgrep 		IT- ansvarlig

2. TILBUD OG RUTINER

Befolkningen i Båtsfjord skal oppleve et samordnet og helhetlig tilbud gjennom at kommunen har utviklet gode rutiner for handling og samhandling, både internt og i samarbeid med eksterne aktører.

Nr.	Tiltak	Tidsramme	Ansvar
8	Sikre et trygt og midlertidig bosted for mennesker utsatt for vold og seksuelle overgrep	d.d	Norasenteret IKS senter mot vold og seksuelle overgrep Bufetat
9	Utarbeide rutiner for tilbud om oppfølging av overgrepsutsatte barn og familier slik at barn og voksne blir godt ivaretatt.		Ressursteamet
Nr.	Tiltak	Tidsramme	Ansvar
10	Sikre at barn får oppfølging og blir ivaretatt etter tilrettelagt avhør		Den enkelte virksomhet som har ansvar for saken
11	Utarbeide gode og hensiktsmessige rutinebeskrivelser vedrørende håndtering av vold og seksuelle overgrep		Virksomhetslederne
12	Utvikle og synliggjøre det kommunale ressursteamet både til kommunens virksomheter og til de private aktørene i kommunen.		IT- konsulent legger ut informasjon om kommunens ressursteam på hjemmesiden til Båtsfjord kommune.
13	Sikre at barn og unge med grenseoverskridende adferd får tilbud om adekvat hjelp.		Virksomhetsledere
14	Sikre at voldsutøver får tilbud om adekvat hjelp		Politiet og lege
15	Sikre samarbeidet mellom politiet og kommunale instanser i arbeidet mot vold og seksuelle overgrep ved et funksjonelt Politiråd		Politiet i samarbeid med rådmann
16	Arbeide for at det etableres felles barnevernvakt i Øst-Finnmark		Ordfører og rådmann Politiet
17	Informere om at det er et overgrepsmottak av god kvalitet ved Klinikk Kirkenes		Legetjenesten informerer om date

3. OPPFØLGING OG VEILEDNING AV ANSATTE

Det er viktig å sikre at HMS-reglementet ivaretas i forhold til ansattes fysiske og psykiske belastninger i arbeidet. Formålet er å hindre utbrenthet blant de ansatte, sikre at de ansatte er trygge på hvordan de skal handle når de får mistanke om eller avdekker overgrep, og få mulighet til å bearbeide ubehagelige opplevelser.

Nr.	Tiltak	Tidsramme	Ansvar
18	Kommunalt ansatte har tilbud om kontinuerlig veiledning i arbeidet med vold og seksuelle overgrep (Kollegastøtte)		Rådmann Virksomhetsleder
Nr.	Tiltak	Tidsramme	Ansvar
19	Sikre rutiner som ivaretar den ansatte og er i overensstemmelse med lover og forskrifter		Rådmann Virksomhetsledere

9 IMPLEMENTERING AV PLANEN

Det er viktig at en plan ikke havner i en skuff, men settes ut i praksis. Forskning viser at bare 30 % av de planer og programmer som lages iverksettes slik at de har ønsket effekt i form av reelle endringer.

De faktorer det viser seg at har størst betydning for endring av praksis er prioritert ressursbruk, koordinert innsats, oppgavespesifisering og samarbeid mellom etater og instanser. Ledelse, administrativ støtte og et system for tilbakemelding fremmer også implementering. De viktigste barrierene er manglende tid og konkurrerende gjøremål eller mangel på klare prioriteringer.

Det er viktig at ledelsen med politikere, Rådmann og utøvende tjenester er engasjert i arbeidet. Hvis innsatsen mot vold i nære relasjoner skal lykkes, må den politiske og administrative ledelsen ønske at målene nåes, og være med å prioritere og drive endringsarbeidet over tid. En planlagt og samordnet innsats mot vold i nære relasjoner vil kunne redusere utgiftene til sosialhjelp og barnevernstiltak i Båtsfjord kommune.

Handlingsplanen er en investering for en tryggere fremtid for kvinner, menn og barn som utsettes for vold og seksuelle overgrep.

I Justis- og Politidepartementets veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner blir det anbefalt at en *særskilt ansvarsgruppe* bør ha ansvar for at planen gjennomføres.

10 EVALUERING OG RULLERING AV PLANEN

For at en plan skal være tidsaktuell bør den rulleres jevnlig. Handlingsplanen skal være et praktisk styringsredskap for politikere, rådmann og ansatte i utøvende tjenester. Planen bør ikke betraktes som et endelig produkt, men være gjenstand for jevnlige revisjoner. Tid for rullering av Handlingsplanen bør framgå av kommunens planstrategi. Rådmannen er ansvarlig for rullering av Handlingsplanen og bør gjennomføres minimum hver kommunestyreperiode.

LITTERATUR

1. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014 – 2017, Et liv uten vold
2. Felitti 1995 – 1997: ACE-studien. En populasjonsstudie fra Kaiser Permanente's Health Appraisal Clinic & Centers for Disease Control and Prevention.
3. Per Isdal: Meningen med volden (Kommuneforlaget 2000)
4. Meld. St. 15 (2012 – 2013), Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Justis- og beredskapsdepartementet.
5. Georg W. Holden og Kathy Ritchie: Child Development, Vol. 62, no 2 (s. 311 – 327) (April 1991)
6. NOU 2003:31, Retten til et liv uten vold
7. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017, «Et liv uten vold».
8. Ot.prp.nr.96 (2008 – 2009) Om lov om kommunale krisesentertilbud. Barne- og likestillingsdepartementet
9. Lov om barneverntjenester (barnevernloven). Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet
10. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven). Helse- og omsorgsdepartementet.
11. Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. Arbeids- og sosialdepartementet.
12. Lov om behandlingsmåter i forvaltningssaker (forvaltningsloven). Justis- og beredskapsdepartementet.

13. Lov om barn og foreldre (barneloven). Barne- likestilling- og inkluderingsdepartementet
14. Alminnelig borgerlig Straffelov (Straffeloven). Justis- og beredskapsdepartementet
15. Lov om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven). Helse- og omsorgsdepartementet
16. Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner. Vista analyse. Rapport 2012/41
17. Samfunnsøkonomiske konsekvenser av omsorgssvikt og vold mot barn. Vista analyse. Rapport 2017/12
18. Olaug N. Juklestad: Hva er overgrep mot eldre som bor hjemme eller på institusjon.
www.nkvts.no/tema/
19. NOVA rapport nr.20, 2007
20. RVTS 2008: Voldsutsatt ungdom i Norge.
21. Reform; Faktabrosjyre om Menn utsatt for vold i nære relasjoner.
22. Norasenteret IKS, Årsmelding 2016